

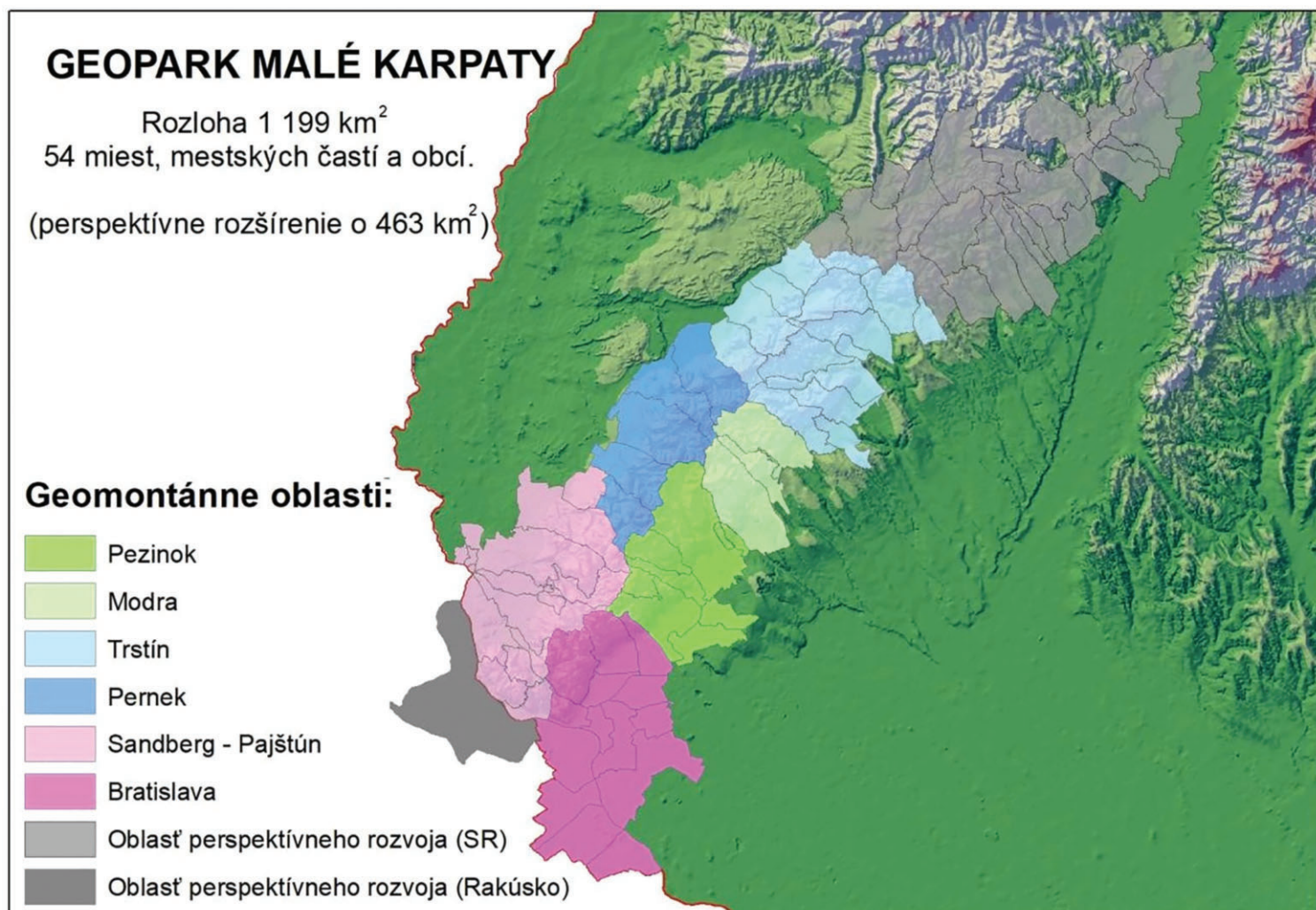
GEOPARK MALÉ KARPATY

Tomáš Fuksi

Geopark Malé Karpaty bol do Siete geoparkov SR prijatý ako najmladší geopark. Udelenie dekrétu Geopark Slovenskej republiky prebehlo 4. júna 2021. Ide o jediný slovenský geopark od počiatku budovaný iniciatívou zdola a podľa pravidiel UNESCO pre geoparky.

Počiatky budovania Geoparku Malé Karpaty nie sú priamo spojené s geoparkom. V roku 2007 vznikol ideový zámer Malokarpatskej banskej cesty, ktorá sa stala súčasťou Slovenskej banskej cesty. V území Malých Karpát bola v roku 2014 dokončená geologická úloha s názvom Sandbersko-pajštúnsky geopark. Jednalo sa o dobre spracovanú geologicko-náučnú mapu s pridanou hodnotou vo forme náučných tabúlí a prvkov priamo v teréne. Úloha bola realizovaná Štátnym geologickým ústavom Dionýza Štúra v Bratislave pod vedením Jána Madarása. Územie „geoparku“ a forma jeho prevádzky boli dané koncepčnými materiálmi Ministerstva životného prostredia SR a nereflektovali koncept UNESCO, a teda vznik geoparkov na základe občianskych iniciatív. Až v roku 2010 vznikla Nezisková organizácia Barbora, ktorá začala pripravovať čiastkové projekty a spolupráce s organizáciami venujúcimi sa Malým Karpatom. Geoparku sa začala približovať projektom Geomontánneho parku Pezinok.

Druhá fáza začala v roku 2015 súbežne s novým konceptom UNESCO pre geoparky, tzv. ABC koncept je postavený na vzájomnej prepojenosti a interakcii A – Abiotic, neživej; B – Biotic, živej a C – Culture, kultúrnej zložke územia. Zástupcovia manažmentu geoparku sa od roku 2016 snažia o budovanie synergie

v území, čo vyústilo do podania prihlášky do Sieť geoparkov SR v roku 2020. Geopark je budovaný a prezentovaný ako územie 21. storočia, v ktorom je prezentovaný súvis medzi neživou a živou prírodou a na ne nadväzujúcou kultúrou. Geopark predstavuje aj nástroj regionálneho rozvoja, ktorého cieľom je podpora cestovného ruchu prostredníctvom tvorby geoproduktov a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja. Manažment geoparku má stále na starosti N.O. Barbora. Geopark vidí ako priestor bohatý na poznanie, zážitky a možnosti aktívneho využitia voľného času.

Geopark Malé Karpaty tvorí jadrová zóna o rozlohe 1199 km², ktorý tvorí 6 geomontánnych oblastí, a to Sandbersko-Pajštúnska, Bratislavská, Pezinská, Pernecká, Modranská a Trstínska. Územie geoparku však má definované i oblasti perspektívneho rozvoja. Na juhu je to oblasť Hundsheimských vrchov v Rakúsku, kde leží začiatok Malých Karpát, a teda aj celého karpatského oblúka. Na severe siahajú Malé Karpaty až kúsok za Nové mesto nad Váhom. Tieto dve oblasti majú súhrnnú rozlohu 463 km². Rozvoj geoparku v týchto územiach je závislý na spolupráci s občianskymi združeniami, neziskovými organizáciami, samosprávami i kultúrnymi a vedeckými inštitúciami. Dobrou správou je, že semienka spolupráce už boli zasiate, koncept geoparku je široko prijímaný aj v perspektívnom území aj v samotnej jadrovej zóne a ľudia reflektujú na jeho aktivitu.

Malé Karpaty sú prvým pohorím karpatského oblúka. Sú síce malé, no iba názvom. Ak by ste chceli prejsť celé Karpaty, tak nemôžete dostať lepšiu pozvánku, alebo upútavku na putovanie, ako výlet do Malých Karpát. Nájdete tu granitové srdce pohoria, metamorfity s pyritovo-antimonitovým zrudnením, obalové geologické jednotky, príkrovy, ako aj zvyšky posledných morí, ktoré sa rozprestierali po stranách. Geologická mozaika Malých Karpát je podkladom pre pestrosť rastlinných a živočíšnych druhov, ktoré tu žijú. Umožnila vytvoriť aj širokú paletu remesiel a kultúry. Pretiahnutý tvar pohoria od JZ na SV tvoril dlho prirodzenú hranicu kráľovstiev, rastlinných a živočíšnych ríš. Malé Karpaty boli zároveň križovatkou obchodných ciest už od praveku. Sú pohorím na hranici Karpát a Álp, geologicky mimoriadne zaujímavý, v ktorom nás čaká ešte množstvo objavov. Lokality geoparku predstavujú najčastejšie zmiešané lokality (55), ktoré v sebe obsahujú viacero fenoménov živej i neživej prírody. Zvyšné typy lokalít sú zastúpené nasledovne: geologická – 5, paleontologická – 1, banská (geomontánná) – 2, oddychová (turistická) – 4. V súčasnosti lokality neustále pribúdajú, preto v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia pripravujeme detailnejšiu pasportizáciu s lokalitami aj v perspektívnom území.

Panoráma východného okraja Brezovských Karpát s lomom v Hradišti pod Vrátnom. Foto: autor

Geopark netvorí iba lokality, ale jeho identitu tvoria aj akcie, ktoré sa dejú v jeho území. Nezisková organizácia Barbora dlhodobo organizuje viacero akcií, ktoré slúžia na propagáciu územia, jeho fenoménov a aktivít geoparku. Medzi tie s dlhou tradíciou patrí napríklad Pezinský Permoník, ktorý sa tento rok konal už 25. raz. Prvé roky bolo toto podujatie zamerané najmä na zberateľskú verejnosť. Postupne sa Permoník menil až sa z neho stalo podujatie pre širokú verejnosť s tematickými výstavami, prednáškami, programom pre deti a dospelých. Posledných 6 rokov zbierajú organizátori kresby permoníkov, ktoré vznikajú počas tohto podujatia, už ich majú viac ako 700. Každý ročník býva zameraný na nové objavy a témy. Tento ročník bol zaujímavý účasťou českých a slovenských geoparkov. Dúfame, že sa tým začala budovať tradícia a spolupráca medzi našimi geoparkami. Pomerne novou akciou je výstava húb Pezinský Modrák. Na tomto podujatí už geopark naplno pracuje s programom ABC a snaží sa o hubách rozprávať v komplexnejšom pohľade. Pracujeme s geologickou mapou a horninovými vzorkami, ktoré prezentuje ako pôvodcov rozdielnych podlôží. Obsah výstavy sa zdá byť dôležitým faktorom pre rast húb, a preto je dobré vedieť kde sú napríklad vápence alebo dolomity, kde sa nevyskytuje toľko húb ako na žulách alebo kremencoch.

Príklad spolupráce, ktorá začala na Pezinskom Permoníku, ražný chlieb z pekárne v Chtelnici, ktorá je známa nálezmi amonitov (vľavo), prezentácia geológie na Pezinskom Modrákovi. Foto: autor

Okrem stálych, pravidelných akcií manažment geoparku vyvíja aktivity ako Geológia hrou zameranú na vzdelávanie žiakov. Prezentujeme geopark prostredníctvom prednášok pred verejnosťou, zástupcami štátnej a verejnej správy i odborníkmi. Organizuje komentované návštevy banských priestorov. V blízkej budúcnosti plánuje množstvo aktivít vo forme prednášok, workshopov, terénnych exkurzií a podobne. Okrem týchto aktivít sa konajú desiatky akcií za týždeň po celom pohorí.

Základným kameňom fungovania je spolupráca, iba jej prostredníctvom je možné dosiahnuť synergiu prvkov a odhaliť ich skutočný význam. Cenným výsledkom je podpis **Memoranda o spolupráci** medzi manažmentom Geoparku Malé Karpaty, Prírodovedným múzeom SNM, Ústavom vied o Zemi SAV,

Základným kameňom fungovania je spolupráca, iba jej prostredníctvom je možné dosiahnuť synergiu prvkov a odhaliť ich skutočný význam. Cenným výsledkom je podpis Memoranda o spolupráci medzi manažmentom Geoparku Malé Karpaty, Prírodovedným múzeom SNM, Ústavom vied o Zemi SAV, o propagáciu vedeckého poznania nielen z jeho územia. Je to len jeden z krokov, ktorý reprezentuje snahu geoparku o vzdelávanie laickej verejnosti a ochranu životného prostredia založenú na vedeckom poznaní.

Vzdelávanie širokej verejnosti v oblasti geológie je jedným z poslání manažmentu geoparku. Niekedy je ťažké rozlíšiť či sú viac zaujaté deti alebo dospelí. Foto: autor

Prijatie geoparku do Sieť geoparkov SR nie je koncom snáh a aktivít manažmentu, práve naopak. Je to záväzok k dobudovaniu o rozvoju (aj perspektívneho) územia geoparku. Ten nie je záležitosťou zopár ľudí a už vôbec nie jednej generácie. Preto je dôležitá spolupráca s partnermi a propagácia územia žiakom a širokej verejnosti pomocou aktivít geoparku. Dobudovanie vstupných brán geoparku, Banského a prírodného skanzenu Budúcnosť v Pezinku a Huncokárskej školy v Modre-Pieskoch, sú ciele do blízkej budúcnosti. Širšie využitie a prezentácia Geologického múzea Barbora a zastávok Kameň a víno v programoch a aktivitách geoparku pomôže propagácii ťažiarstva a vinárstva v oblasti Malých Karpát. Následné budovanie edukačných centier prinesie aktivity a program geoparku a jeho partnerov bližšie k ľuďom. Ďalším z cieľov je vytvorenie fungujúceho cezhraničného slovensko-rakúskeho geoparku, keďže Malé Karpaty geologicky a geomorfologicky začínajú na území Rakúska. Zaradenie do siete európskych alebo globálnych geoparkov je dlhodobým cieľom manažmentu geoparku.

Do objektivej sústavy geoparku patrí i Geologické múzeum Barbora v Devíne a Banský a prírodný skanzen Budúcnosť v Pezinku. Foto: autor

Ústredným mottom geoparku je **Objavujeme Geopark Malé Karpaty**. Každý vnímame krajinu po svojom, pozeráme na ňu inými očami, no geoparkom sa stane, až keď ju objavíme celú, nielen jednotlivé stromy, kamene, hrady alebo pohár vína.

INFORMÁCIE:

Nezisková organizácia Barbora, Kukučínova 617/5 90201 Pezínok
web stránka: www.geoparkmalekarpaty.sk, e-mail: geoparkmalekarpaty@gmail.com